

Duyardım Salon de Mai'yi yıllardır. Üzü bizim ülkeye dek gelmişti bu sanat sergisinin; Abidin Dino, «Hadi gidelim» deyince düştüm yola. Çok şeyler bekliyordum bu sergiden, iyi resimler, yenilik getiren resimler, birçok sanat sorununu çözmeye yönelik resimler... Ama hiç de bulamadım aradığımı. Öylesine berbat bir sergi ile karşılaşım ki, çarçabuk gezip çıktım, belki bir kaç güzel resmi de kaçırdım bu yüzden. Gerçi iyice temiz çalışılmış, atılgan yonutlar görmedim değil, ama bunlar durdurmu-yordu kişiyi o kötüden kötü resimler arasında. Kim demiş Paris dünyanın sanat merkezidir diye! Gerçi ben ressam, yonutçu değilim, ama bunca yıl sanat üzerine yazdım, Batı resmini, Batı sanatını tanıtmak, sevdirmek için çalıştım, eski Mısır'dan başlayan sanatın evrimini gözönünde tutul-sun istedim; dahası bu sanatı sömürücü sa-yanlara karşı durdum, «Batı taklitçiliği» sö-zünün anlamını açıklığa kavuşturmak için çabaladım. Yine de o anlayıştım, değişen bir şey yok bende. Salon de Mai sergisinde-ki izlenimlerim de gösteriyor ki, gözü ka-palı bir Batı hayranı değilim, hattâ Batı hayranı değilim, çünkü batılıyım, olsa olsa eleştiririm Batı'yı. Hele Batı sanatı adına oynanan oyunları hiç yutmam.

Son yıllarda toplumumuzda incelenme-ğe değer bir eğilim çıktı ortaya; kimj sorunlarda solcu gençlerle sağcılar birleştiler. Solcu gençlerin, nereden estüglini, nereden kaynaklandığını şimdilik bir yana bırakaca-ğımız bir ulusalcılık dalgası içinde «bizden - bizden değil» sözü ile anlatmak istedikleri-ni, sağcılar yüzyıllardır «mukaddesatımız» sözü ile belirtiyorlardı. Burada tanıştığım aydın bir yurttaşımız, üniversitelerimizde öğretim üyeliği yapmış bir genç bana lâtın abecemizi yermeye, eski abeceyi, bilmediği eski abeceyi övmeye başladığı zaman, ona Osmanlı yazısı ile neyi, hangi konuyu oku-mak, incelemek isteyip de abece değişikliği nedeniyle bundan yoksun kaldığını sordum. Çünkü eski belgeler üzerinde çalışmak isteyen biri için, Osmanlı yazısını öğrenmek hiç de güç bir iş değildi. Sonra eski yazılı kitaplığın bir çok kitabı yeni abeceye çev-rilmişti, daha da çevrilebilirdi. Gerçekte o yazı, bizim dilimizin ses yapısını karşılamı-yordu... Uzatmayalım, bu sorum üzerine, «Düşünüp bulalım» diye yanıtladı beni o aydın gencimiz. Anlatmak istedim ki, bu

olaylar ve görüşler

İki Sergi, Bir Yapı

Melih Cevdet ANDAY

gün bir Türk gencinin Türk kültürü üstüne öğrenmek istediği konuların tümü yeni yazı-mızda vardır da, eski yazımızda yoktur. Os-manlı yazısı ile karagözü, ortaoyununu, Türk müziğini, minyatürünü, daha ileri gi-delim, Türk tarihini okuyamazsınız; bizde bütün bu konular, çoğun Cumhuriyet'ten sonra yetişmiş lâtın abeceli genç bil-ginlerce ele alınmıştır...

Konuyu saptırmayalım «bizden» olma-nın koşulu, çağdaş kültür üstüne bağımsız düşünebilmektir; «yerel»e kapanmak değil. Gerçekte hiç bir ulus tek başına ele alına-maz, öyle bir kültür de yoktur. Dede Kor-kut'da Homeros'un Odyssea'sını bulmak bu-nu tanıtlar. O ortak konuları kimse kimse-den almamıştı. Sanat ve kültür insanlığın ortak yanları üzerine kurulur. Bir topluma bireylerin renk katması gibidir ulusların in-sanlığa katkısı.

Diyeceğim, burası Paris diye düşün-e-rek aldanmadım Salon de Mai'deki sergiye. Salon diyorum ama, çadırda idi bu sergi. Duyduğuma göre, Montparnasse'daki gele-neksel yerinden başka bir yer önermişler ressamalara, yonutçulara Paris'in başka bir yerinde, gerçekte onların eski yerleri yıkıl-mış gitmiş. Fakat sanatçılar direnmişler ille Montparnasse diye. Sonunda büyük bir ça-dır kurmuşlar oraya. Bir sanat geleneğini koruma çabasının güzel bir örneği.

Montparnasse'i çok eskiden, oniki yıl kadar önce şöyle bir görmüştüm. Bu kez orayı ağır ağır dolaşarak tanıdım. Orhan Veli'nin en büyük özelemlerinden biri idi Paris'i görmek; gidip görmüşcesine konuşmayı severdi bu

kent üstüne. onun ünlü kahvelerini, ünlü sokaklarını bilir gibi anlatırdı. Hangi ozan, hangi ressam hangi kahvede oturmuş, ner-deyse tutkusu idi bunları bilmek onun. Kim bilir, Orhan Veli'nin oturduğu, yediği içtiği yerleri de ilerde merak edenler çıkacak mı? İşte o gün Abidin Dino bana Coupole'ü, Se-lecte'i, Dome'u gösterirken bunları düşünü-yordum. Coupole'da oturup Orhan Veli'yi anarak birer bira içtik. Abidin Dino da be-ğenmemişti sergiyi. Bilir misiniz, sergide en beğenilecek resim, bir Türk ressamının resmi idi, Komet'in.

Sonra bir pazar günü Concorde parkla-rından birindeki bir açık hava sergisini gör-düm. Bir modern yonut sergisi idi bu. Diye-bilirim ki, sergilenmiş bütün yapıtları sev-dim. Hele bir masa yonutu vardı, üzerinde paslanmış demirden tabaklar, çanaklar, ça-tallar, bıçaklar ve arkada demirden eski bir koltuk, koltuk değil taht. Her şey dökülü-yor, yok oluyor, çöküyor gibiydi. Nedense bana Don Kişot'u ansitti bu yonut.

Geçen yazımda Paris'teki yabancıları anlatmışım; anıyorum ki burası bir Fran-sız kenti değil, bir dünya kenti. Burada bü-tün kültürleri izlemek olanakını buluyorsu-nuz. Bilmem Yukarı Volta başkonsoloslu-ğunun önünden geçerken (bizim konsoloslu-ğun karşısında) kapiya dikilmiş taş yont-ma üç insan yonutundan, Yukarı Volta sa-natı üstüne bir bilgi edinebiliyorsunuz. Bu yonutlar tek yönlü, yalnız size bakan yön-leri işlenmiş. Her yanından bakılabilen baş-ka deyişle, dönen yonut. sanıyorum, eski Gi-rit sanatının buluşudur. Mısır taklidi idi bu sanat.

Geldiğimden beri herkesten adını duy-duğum Pompidou sanat merkezini gidip gör-mek olanakını bulabilim sonunda. Dikkat ederseniz «herkesin övdüğü» demedim, Kimi dostlarım bu yapıyı eleştiriyorlardı çünkü. Benim kanım şu ki, bütün Paris'te gerçek-ten yeni bir yapı varsa o da budur. Size bi-raz anlatmaya çalışayım: Fernand Leger'nin resimlerini bilirsiniz, kübizm akımının ön-cülerinden olan bu büyük ressam (gerçek-ten büyük, onun resmi uzaktan bile tanı-nır) makine çağında yaşadığımız gerçeğini bütün öteki ressamlardan çok daha iyi özüm lemiş bir sanatçı idi; öyle ki, onun insan fi-gürleri bile makinelere benzer, kollar ba-caklar, makineleri andırır. İşte Pompidou sanat merkezi yapısı, F. Leger'nin resminin mimarlığa uygulanması olarak tanımlanabi-lir. Yapıya dışardan baktığınızda, her yapı-nın içinde bulunması gereken bir şeyin, merdivenlerin, asansörlerin dışarı çıkarılmış olduğunu görüyorsunuz. Bu merdivenler, asansörler, koridorlar cam borular içinde yapının dört bir yüzeyine yerleştirilmiş, böy-lece istenmiş ki, iç mekân tam bir rahatlığa kavuşsun. Bir arkadaşım, bunu, insanın iç organlarının dışarıya çıkarılması biçiminde yorumladı. Ona göre yapının içinde, isteni-len rahatlık, sadelik elde edilememiştir. Ben o kanıda değilim; içerde biraz şaşardım, ama rahatsız olmadım. İster bir fabrikaya, ister gemiye benzetin (çünkü bu yapının orasin-da burasında gemilerde gördüğümüz hava-landırma borularına benzer, uçları dönük, geniş, kalın borular var) Pompidou sanat merkezi Paris'in en orijinal yapısı sayılabi-lir.

Bunun üzerinde duruşumun başka bir nedeni daha var: Bugün kentlerin çoğu, ça-ğın mimarlığına (belki çağın değil de yoz-laşmış çağın) tümünden kapılmış gitmiş yapı-larla ağzına dek dolmuş durumdadır; bun-ların yanında, şükür ki eski tarihin damga-sını, taşımayı sürdüren başarılı kentler de var elbet. Paris bu ikinciler arasında sayı-lmalı. Gerçi burada da çağın mimarlığı bü-yük gökdelenler biçiminde kendini gözümü-ze gözümüze sokmaktadır. Fakat Paris es-ki yapılarını korumakta oldukça başarıya ermiştir. Koruyamadığı yerde karşısına halk dikiliyor. Ne diyecektim... Bütün büyük kent-ler, gelecek dünyanın yapı biçimlerini ser-gilemeye başlamalıdır. Gelecek dünya pek uzagımızda değil.

